

Diskussionsoplæg til rundbordsdiskussioner

Rundbordsdiskussion 1: Sjællandsk, københavnsk og rigsmål

Det er sjældent vanskeligt at identificere dialektale træk i sprogvarianter, der er hørbart anderledes end rigsmålet, og i den danske dialektindsamlings guldalder lå hovedfokus da også på at få registreret og forevigt de dialekter, hvis sproglige træk var mest ”eksotiske” sammenlignet med rigsmålet. Væsentligt vanskeligere bliver det imidlertid, når vi vil beskrive de dialekter, der ligger rigsmålet nær, og hvor antallet af optegnelser og optagelser er lavt.

Hvordan kan vi eksempelvis vide os sikre på, om en given ældre sprogform hos en taler eller skriver fra københavnsområdet er udtryk for en rigsmålsform, en sjællandsk form stammende fra omegnslandsbyerne eller en københavnsk form? Og var den oprindelige københavnske sprogvariant mon i virkeligheden så godt som identisk med omegnens? Eller med foredrags sproget (før ca. 1840) eller rigsmålet (efter ca. 1840), som også har København som sit primære udgangspunkt? Hvor standardiserede var sprogvarianterne (og hvor mange slags dansk måtte man egentlig regne med) i og omkring København på forskellige tidspunkter? Som forberedende læsning til en diskussion om disse spørgsmål anbefales **I.L. Pedersen (2004)** og **I.L. Pedersen (2019)**. Begge tekster kan downloades ved at klikke på linkene.

Rundbordsdiskussion 2: Traditionelle dialekter i et sociolingvistisk perspektiv

Inden for de seneste år har sociodialektologien tilføjet flere interessante aspekter til analysen af, hvordan de traditionelle dialekter (også) bruges. Eksempelvis har Maegaard & Karrebæk (2019) vist, hvordan bornholmsk kommercialiseres og bruges strategisk til produktbranding, og forskerne bag projektet *Omegnsdialekterne i de københavnske lyduniverser 1600-1950* arbejder ud fra en hypotese om, at de traditionelle københavnske omegnsdialekter (Amager og Skovshoved) kan have haft samme funktion.

Kan andre traditionelle dialekter med fordel sættes i lignende perspektiv? Hvilke sociale faktorer kan have indflydelse på dialekters hhv. hurtige og langsomme forandring eller død? Som forberedende læsning til en diskussion om disse spørgsmål anbefales **Maegaard & Karrebæk (2019)**. Teksten kan downloades ved at klikke på linket.

Rundbordsdiskussion 3: ”Dansk eller svensk?” Østdanske dialekter før og nu og deres placering i det skandinaviske dialektkontinuum

Ethvert opslag i en håndbog over danske dialekter afslører, at bornholmsk og i det mindste ældre tiders skånsk, (syd- og mellem)hallandsk og (vest)blekingsk identificeres som østdanske dialekter. Men hvad betyder det egentlig? De traditionelle østdanske dialekter har nogle træk til fælles med dansk, men andre til fælles med svensk, hvilket vidner om, at dansk og svensk (og norsk) indgår i et større dialektkontinuum.

Med andre ord står vi her med det klassiske dialektkontinuumsproblem: Hvad er svensk, hvad er dansk, og hvor går grænsen – nu til dags såvel som før i tiden? Hvilke (typer af) sproglige træk vejer tungest i vore vurderinger? Og giver det overhovedet mening at forsøge at sætte sådanne nationalsprogsprædikater på de østdanske dialekter? Som forberedende læsning til en diskussion om disse spørgsmål anbefales [K.M. Pedersen \(2019\)](#) og [Strandberg \(2019\)](#). Begge tekster kan downloades ved at klikke på linkene.

Rundbordsdiskussion 4: Rekonstruktion af dialekt

Sproghistorikere har over de seneste par århundreder udviklet og raffineret den komparative metode, hvormed de på baggrund af en systematisk sammenligning af beslægtede sprogvarianter element for element kan rekonstruere disses fælles forfader, endda selvom denne måske ikke er belagt på skrift eller i lydoptagelser, samt redegøre for de forandringsprocesser, der har ført herfra til de senere belagte sprogstadier. For så vidt at sådanne undersøgelser omfatter sprogstadier, der ligger længere end ca. 180 år tilbage i tiden, bliver de imidlertid afhængige af skriftligt materiale, og selv hvis denne afhængighed kan accepteres vedrørende udviklingen fra eksempelvis gammeldansk til moderne rigsmål, må vi forvente at støde på (endnu) større udfordringer, når vi vil undersøge dialektalt materiale.

Disse udfordringer bør give os anledning til at overveje nogle spørgsmål og muligheder. I hvilken grad er det muligt at rekonstruere de danske dialekters ældre stadier? I hvilken grad tør vi løbe an på, at skriftsproget er tro i sin gengivelse af talesproget, herunder at sproget i de typisk fremhævede dialekttekstgenrers sprog (dagbøger, tingbøger, breve og lign.) gengiver forfatternes hverdagstalesprog? Behøver vi overhovedet de skriftlige kilder fra tidligere tider, eller kan vi med den komparative metode slet og ret rekonstruere beslægtede dialekters evt. fælles forstadie (f.eks. ursjællandsk eller urøstdansk) ud fra senere tiders dialektoptegnelser og -lydoptagelser og på baggrund af sådanne sammenligninger og rekonstruktioner opstille sandsynlige scenarier for de udviklingsprocesser, dialekterne hver især må have gennemgået? Som forberedende ”læsning” til en diskussion om disse spørgsmål anbefales [Gregersen \(2021\)](#). Foredraget er tilgængeligt på YouTube via linket.

Anbefalet litteratur

Gregersen, Frans. 2021. Sproghistoriens sorte hul: Byens kendte skrift – landets ukendte tale. Foredrag i rækken *Aktuelt fra Forskningen*. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, 8. marts 2021. URL: https://www.youtube.com/watch?v=w7or_9NFITI.

Maegaard, Marie & Martha Sif Karrebæk. 2019. “The illusion or the truth?” Backstage constructions of authenticity in an up-market restaurant. *Language & Communication* 69: 54–66.

Pedersen, Inge Lise. 2004. Sprogbrug i 1800-tallet i nutidig belysning: forudsætninger og faldgruber. *Danske talesprog* 5: 141–159.

Pedersen, Inge Lise. 2019. Kapitel 13.1. Sociale strukturer og sproglig variation. I: Ebba Hjort & al. (red.), *Dansk sproghistorie 3: Bøjning og bygning*, 347–356. Århus: Aarhus Universitetsforlag & Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Pedersen, Karen Margrethe. 2019. Bornholmsk – dansk dialekt med skånske træk. I: Georg Stubkjær Adamsen & al. (red.), *Dialekter i rigt mål*, 275–286. København: Modersmål-Selskabet.

Strandberg, Mathias. 2019. Vad är danskt och vad är svenskt i Skånes dialekter? I: Georg Stubkjær Adamsen & al. (red.), *Dialekter i rigt mål*, 287–310. København: Modersmål-Selskabet.